

LBRIS

We know
books

Ioan Alexandru Brătescu-Voinești

ÎN LUMEA DREPTĂȚII
ȘI ALTE NUVELE



CUPRINS

Schiță biografică	3
Niculăiță Minciună	5
Puiul.....	37
Privighetoarea	43
Bietul Tric.....	47
Moartea lui Castor.....	51
Nicușor.....	58
„Călătorului îi șade bine cu drumul“	67

Copyright © 2017 Editura ARAMIS,
pentru prezenta ediție



Editura ARAMIS • Redacția și sediul social:
B-dul Metalurgiei nr. 46-56, cod 041833,
sector 4, București, O.P. 82 – C.P. 38
tel: (021) 461.08.10/14/15; fax: (021) 461.08.09/19.
e-mail: office@edituraaramis.ro; office@megapress.ro
Departamentul desfacere: tel: (021) 461.08.08/12/13/16;
fax: (021) 461.08.09/19; e-mail: desfacere@edituraaramis.ro

Ne puteți vizita pe:

www.edituraaramis.ro
www.megapress.ro

Redactor: Iuliana Voicu
Tehnoredactor: Carmen Diana Mateescu
Corector: Eugenia Oprea
Imagine copertă: Victoria Argint
Coperta colecției: Cristina Dumitrescu

ISBN: 978-606-706-550-3

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BRĂTESCU-VOINEȘTI, IOAN ALEXANDRU

În lumea dreptății și alte nuvele / Ioan Alexandru Brătescu Voinești. -
București : Aramis Print, 2017
ISBN 978-606-706-550-3

821.135.1

SCHIȚĂ BIOGRAFICĂ

I. Al. Brătescu-Voinești (1868–1946)

Se naște la 1 ianuarie 1868 la Târgoviște, ca descendent al unei familii de boieri.

Își petrece copilăria la Târgoviște și în casa părintească de la Brătești, inspirându-se din această perioadă în lucrări ulterioare care i-au definit latura scriitoricească. A urmat liceul și Universitatea din București, și-a luat licența în Drept și a intrat în magistratură profesând ca judecător în orașe precum București, Ploiești, Craiova, Pitești și Târgoviște, în ultimul stabilindu-se definitiv în 1869.



Între 1892 și 1896 își întărește colaborarea cu revista *Convorbiri literare*, în care

a debutat în anul 1890, activitatea publicistică susținută atragându-i cooptarea în comitetul de conducere al acesteia.

În 1903 apare, la insistențele lui Nerva Hodoș, primul volum al scriitorului, *Nuvele și schițe*, urmat la scurt timp de un al doilea, *În numele dreptății* (1906).

În perioada 1906–1912 apar în revista *Viața românească* unele dintre cele mai cunoscute nuvele și schițe ale autorului: „Nicușor“, „Călătorului îi șade bine cu drumul“, „Niculăiță Minciună“ etc.

Ioan Al. Brătescu-Voinești este cunoscut în special pentru scrierile sale pentru copii: „Puiul“, „Bietul Tric“, „Niculăiță Minciună“ ș.a.

S-a implicat activ în viața politică din România, a fost numit director al Teatrului Național din București (1914), a îndeplinit funcția de secretar general al Camerei Deputaților (1914–1950), a fost ales membru al Academiei Române (1918).

După 1937 se produce alunecarea vertiginoasă a scriitorului la dreapta de pe scena politică românească, iar ultimii ani ai vieții și-i petrece într-o atmosferă de ostilitate și rezervă din partea publicului cititor.

NICULĂIȚĂ MINCIUNĂ

Niculăiță Gropescu, feciorul lui neica Andrei Gropescu, din cătunul Manga, comuna Măgureni, e un băiat cu judecată, blajin la vorbă, măsurat la mișcări și, nu știu cum să zic: *dar sfios*, ori *prin urmare sfios*.

În toate clasele primare, urmate la școala din Măgureni, a luat tot premiul întâi, spre bucuria și măgulirea părinților. Că, de! nu e lucru puțin în ziua de *Sâmpietru*, în școala împodobită cu flori, s-auzi că strigă de colo: „Premiul întâi cu cunună – Gropescu Niculae“, să vezi pe domnul învățător că-i pune peste perișorul lui negru cununa de merișor, pe domnul primar că-i dă un teanc de cărți mângâindu-l; și apoi să pleci pe linia satului, tu, mama deoparte, tatăl de alta, și între voi feciorul vostru, în văzul consătenilor care zic cu dragoste: „Să vă trăiască! Și la mai mare!“

La sfârșitul școlii, domnul învățător Irimescu a zis că e păcat ca așa băiat cu tragere de inimă la învățătură să nu meargă mai departe; iar neica Andrei Gropescu,

de la *Sâmpietru* până la septembrie, s-a gândit și s-a răzgândit în toate felurile – a luat sfat și de la unul, și de la altul.

Învățătorul i-a spus precum văzurăți; și tot așa își zicea și el în ceasurile de trudă și de obidă, când vedea că munca lui și a Stanei, neveste-sii, n-avea niciun spor pentru casa lui împovărată de patru copii: Niculăiță de unsprezece ani, două fete gemene de trei și alt băiat în brațele Stanei.

Arendașul, conu' Epaminonda, i-a spus că învățătura multă mai rău *utraveste* sufletul omului, că *tere* cheltuială mare și dezgustă pe om de munca pământului; i-a dat și pildă pe Ghițică al popii, care a urmat la liceu șase clase și a ieșit un apelpisit¹ și un derbedeu, de a speriat comuna; și tot așa își zicea și neica Andrei când se gândea la lipsa lui de mijloace și la ajutorul ce puteau să-i dea de aci încolo brațele lui Niculăiță. Că și dacă nu era prea voinic, dar era tare dibaci la mână și moștenise de la bunică-su, moș Sandu Gropescu, aplecare la dulgherie.

*

După moartea bătrânului, sculele fuseseră urcate în podul casei, dar „iscoada de Niculăiță”, care la moartea lui era un noduleț abia de patru ani, dase într-o zi peste ele; și cu toate dojenile mamă-sii: „Dă-te jos d-acolo, proclate, că dă tat-tu peste tine și-ți moaie oasele”, copilul – care acum își aducea aminte ca prin

¹ Apelpisit – nebun

vis de unchiașul care lucrase stâlpii porții, când și când, da fuga în pod la sculele bunicului. Și, încet-încet, din glumă, din joacă, azi a făcut un scăunel, mâine o morișcă de speriat ciorile, care prăpădeau cireșul din coastă – până când într-o zi, când s-a întâmplat de-a pierdut tat-su codârda de la căruță: „Taică, îți fac eu una la fel”. Și s-a pus Niculăiță pe lucru și, din lemne vechi de prin curte, a făcut întâi cotocii, pe urmă spetezele și, după ce le-a încheiat frumos, a ieșit o codârlă de s-au crucit și tat-su, și mamă-sa, și vecinii...

Da lipsa de mijloace, îndemânarea băiatului la dulgherie și teama părintelui de pierderea acestui ajutor de mare preț au dat greutate sfaturilor lui conu' Epaminonda; și a rămas Niculăiță acasă, la munca pământului.

De părut rău, lui nu i-a părut, că-i plăcea și munca la câmp, și mai ales dulgheria... La câmp, când păzea boii cu alți băieți de seama lui, se juca el și cu ei; dar mai drag îi era să se răzlețească deoparte și să se uite cu băgare de seamă la ierburi și la lighioni. El era cel care-i învăța să scoată din găuri păianjini și greieri cu un glonțisor de ceară legat de ață.

Băieții ceilalți stăteau ce stăteau lângă dânsul, apoi porneau la alte jocuri; iar el rămânea singur să supravegheze cum se luptau furnicile să ducă poveri de patru-cinci ori mai mari decât ele – ori se târa binișor pe brânci, să vadă ce face lăcusta de țârâie așa de tare.

Și au trecut așa an peste an, în totul șase, și a ajuns acum flăcău de șaptesprezece ani, frumos și așezat, dar sfios...

La dulgherie acum se pricepe bine. Stâlpii care stau grămadă sub șopron – pentru ulucile din față pe care, dacă i-o învrednici Dumnezeu, le ridică la anul – el i-a făcut; cosoroaba¹ de la prispă, care putrezise la un cap, el a înlocuit-o; furca maică-sii el a încrestat-o; și să vă arate Salomia, fata lui Pârvu Miu, vecinul, donicioara nouă, cumpărată de el din oborul de la Sfântul Ilie și tot de el înflorată cu fierul ars... Minune, nu altceva!...

Ar fi, după cum vedeți, o pildă de băiat fericit, dacă până în timpul de față ar fi găsit omul meșteșugul să stăpânească toată fericirea ce i se cuvine – și dacă n-ar avea și Niculăiță partea lui de amărăciune, izvorâtă din netrebnicia întocmirii de azi a lucrurilor...

Dar amărăciunea lui Niculăiță a izvorât și din firea lui iscoditoare, deosebită de firea celorlalți... Încă de pe când era copil i-a jucat renghiuri... De câte ori nu l-a urechiat tat-su pentru că-și pierduse o jumătate de zi uitându-se cum mâncău ori cum își făceau gogoșile viermii de mătășă pe care-i creștea maică-sa? De mai multe ori a mâncat bătaie pentru că – în vremea când el urmărea câte o gănganie – boii pe care era trimis să-i păzească intrau din miriște ori din islaz în vreo holdă. De câteva ori a fost trezit de arsura unei nuiele, însoțită de o înjurătură: „Mă, ești cu dușii de pe lume? Nu vezi că ți-au intrat boii în porumbul meu?” Dar nici dojana aspră a părinților și nici bătaia pentru plăți de ispașă nu l-au putut vindeca...

¹ Cosoroaba – bărnă de susținere

Astea însă le-a răbdat Niculăiță fără mare supărare. Ceea ce era mai greu de răbdat era batjocura. Că încet și treptat a ajuns de batjocură.

De două ori i se întâmplase să vadă pe câmp, cum un bărzăune negru-galben se luptase cu un păianjen mai mare decât dânsul, cum îl biruise și cum îl luase între labe și zburase cu el. Vederea acestei lupte, care i se păruse cumplit de crâncenă, atât îl mișcase, încât a povestit-o și altora. „O fi...” răspunseseră unii. Tat-su răspunsese cu dojană: „După drăcii de astea caști gura de plătesc eu gloabă, tutuitule!” Iar cei mai tineri: „Muscă să prindă păianjeni! Mă, da' grozav știi să le mai croiești!”

Altă dată a sărit ca mușcat de șarpe și a început să strige la alți băieți, care erau mai departe. Când au venit băieții și l-au întrebat de ce i-a strigat, le-a povestit înspăimântat că a văzut o lăcustă, de-ale de le zice „călugăriță”, cum odată s-a zbârlit, a bâzâit, a prins între gheare o lăcustă mai mare ca ea și a început s-o mănânce.

– Unde, mă?

– Uite colea.

– Unde, mă?

– Colo, lângă măracinele ăla... mai la stânga...

S-au plecat băieții cu toții, s-a plecat și el, s-au uitat, dar n-au găsit „călugărița”. Iar unul dintre ei:

– Hai, mă, încolo, să ne isprăvească Marin istoria cu Frusina. Nu-l știți pe Niculăiță? Mă, să te duci la popa Alecu, să-ți citească o moliftă.

– Să n-am parte de...

– Nu te mai jura, mă, degeaba.

Într-o zi, cum sta pe un scăunel, creștând un băț cu briceagul, văzuse în stratul de mărar de lângă dânsul pisica lor, pe brânci, la pândă după un stol de vrăbii care, la patru-cinci pași de ea, ciuguleau pe jos, ciripind, niște mălai risipit. Uitându-se cu luare-aminte la pisică, o văzuse căscând puțin gura și o auzise lămurit făcând din gâtlej ca vrăbiile. Parcă ar fi vrut să le ademenească, să vie înspre locul unde era ea pitită. Și, într-adevăr, vrăbiile se duseseră după mălai înspre dânsa. O văzuse cum își încorda picioarele, și când a judecat că sunt destul de aproape, hârști! odată s-a repezit și a prins una în gheare.

Seara a povestit la poartă cele văzute și auzite. Erau de față și Pârnu Miu, și fii-sa Salomia, și lea Manda, mama Salomieii, și moș Grigore, alt vecin.

– Cum le vezi și le auzi numai tu pe toate, mă Niculăiță? a întrebat moș Grigore zâmbind. Iaca eu sunt om de merg pe șaptezeci și patru de ani, dar pisică să facă din gât ca vrăbia n-am auzit.

– Moș Grigore, nu știi alte pisici; dar a noastră face. Am auzit-o, uite, cum mă auzi dumneata.

– Mă, o să-ți scornească lumea o poreclă. O să te pomenești odată cu unul: „Niculăiță Minciună” și așa o să rămâi.

Salomia a început să râză cu hohote, zicând de câteva ori, parcă înadins, ca nu cumva să uite: „Niculăiță Minciună”...

... Și n-a mai trebuit să se găsească altul, să-i scornească poreclă prorocită de moș Grigore cu o poață

părintească... „Niculăiță Minciună” o să fie de acum încolo pentru tot satul... Și negreșit îl doare când i-o spun băieții; iar când Ghițică al popii l-o lua în zeflemea, întrebându-l: „Ce-ai mai văzut, mă Niculăiță?” și i-o spune, în hohotele de râs ale celorlalți, c-a văzut și el greiere prinzând o cioară și mâncând-o, Niculăiță o să se rușineze și o să înceapă să se îndoiască el însuși dacă a văzut și a auzit cu adevărat ce știe, de vreme ce acest om deștept, care făcuse șase clase de liceu, nu-l credea.

Și azi așa, mâine așa, dojana părinților pentru vremea pierdută degeaba „după prostii și după gărgăuni”, neîncrederea unora, batjocura altora au închis inima băiatului și l-au făcut tăcut și sfios... Un singur om era de se-nțelegea cu el: bietul Isaia ciobanul – și a murit și ăla...

Da, numai cu Isaia ciobanul se-nțelegea, numai Isaia îl credea, că și el văzuse viespe ucigând păianjeni și „călugărițe” mâncând lăcuste mai mari decât ele și fel de fel de alte gănganii minunate, care nu se arată decât celor care au timp să se plece spre ele și drag să le privească.

În nopțile în care Niculăiță rămânea cu vitele la pășune, Isaia îl chema să-și aducă boii pe miriște, în preajma târlei și acolo îi cânta din caval doine, care în tăcerea dulce și misterioasă păreau rugăciuni ce se înălțau spre cerul spuzit de stele, stelele prietene pe care tot de la Isaia învățase să le deosebească și să știe numele fiecăreia; și tot Isaia îl învățase să cunoască

deslușit înțelesul deosebitelor feluri ale lătrăturii câinilor.

La plecarea din urmă, Isaia îi făgăduise că în vara următoare o să-l ia cu dânsul să-l ducă pe-o săptămână la munții a căror coamă sinilie se vedea în zare; dar, în dulcele Sâmpietrului, turma de oi se întorsese cu un alt cioban, care a adus cu dânsul și vestea morții lui Isaia... Și acum Niculăiță nu mai are pe nimeni cu care să se-nțeleagă, pe nimeni căruia să îndrăznească să îi spună ce-au descoperit ochii lui iscoditori, de teama răspunsului batjocoritor auzit de atâtea ori: „Bine a zis cine ți-a zis *Niculăiță Minciună*“.

Și-l durea pe Niculăiță orice batjocură; dar durerea cea mai mare îi venea din zâmbetul de neîncredere al frumoșilor ochi ai Salomieii... Că pe băieți putea să-i ocolească. La han, despre partea băieților, putea să se uite fără să intre în horă; și în munca cu sapa ori cu tesla găsea, împotriva înveninării pe care i-o aduceau zeflemelele lor, doftorie – de parcă i-o lua cu mâna. Dar același leac era fără nicio putere față de durerea pe care i-o pricinuia zâmbetul batjocoritor al fetei – zâmbet, după care nu trebuia să alege o dată pe săptămână la han, că-l avea acolo, peste gard, la fiecare ceas al zilei; iar duminica, la han, peste acest zâmbet se adăugau glumele și limbuția lui Petrică a lui Stan Pașalan, care urmărea stăruitor pe Salomia...

*

La câtăva vreme după întâmplarea cu moș Grigore, într-o după-amiază, Niculăiță și-a făcut drum spre casa

învățătorului. L-a găsit în livadă, culegând prunele. Întâi s-a sfiit să-i spună de ce venise, și a început să culegă și el în rând cu ceilalți. Dar pe urmă, fiindu-i teamă că prea întârzie și, folosindu-se de o clipă când se găsea numai cu învățătorul mai la o parte, a îndrăznit să-l întrebe:

– Domnule, nu te supăra, dumneata știi multe...

– Ei?... a întrebat Irimescu, văzând că nu mai urmează.

– Uite ce e... dumneata știi multe, c-ai învățat carte multă... Nu e așa că pisica face ca vrăbiile?

– Cum ca vrăbiile...

– Face din gât ca vrăbiile...

Învățătorul s-a uitat la el cu luare-aminte; iar Niculăiță a urmat:

– Și mă gândeam că poate ai dumneata vreo carte în care scrie că pisica face din gât ca vrăbiile... și-ți lucrăm și eu la vreo ulucă... la ceva...

– N-am nicio carte în care să scrie bazaconii d-astea, mă Niculăiță...

I-a părut rău grozav la întoarcere – rău de tot... Tiii! să fi avut domnul învățător o carte așa... să fi adus pe Salomia, să citească ea... cu ochii ei... Că poate că altă dată nu mai râdea, cum răsese atunci, la poartă, când cu vorba lui moș Grigore, răs frumos care în pieptul lui se prefăcuse în junghi.

A doua zi, după ce a lucrat la niște zăbrele, a presărat mălai prin locul unde văzuse el vrăbiile și, după ce și-a zgornit¹ surorile, a adus pisica, a luat pe

¹ A zgorni – a goni

frate-su Ilie lângă dânsul, ca să nu se miște – și s-a așezat la pândă creștând un băț. La scurtă vreme au venit câteva vrăbii, și a început și pisica să facă din gât ca ele... Atunci, Niculăiță a început să strige șuierat Salomiei, care scutura niște țoale pe prisma casei:

– Salomio, Salomio!

Fata a ridicat capul; și el, stând nemișcat, a șoptit:

– Apropie-te binișor de gard... binișor...

Dar Salomia s-a apropiat se vede prea zgomotos că odată au zburat vrăbiile.

– Le speriași... dar, dacă nu ești prea zorită, treci pe poartă și vino-ncoace nițel. Uite pisica colea în mărar... Vin' s-o auzi cum face.

Era curioasă și fata să audă, și a venit. El i-a dat un scăunel și s-a așezat cu un genunchi în pământ lângă dânsa, ținând pe frate-su Ilie alături de el. Și au stat așa alături... au stat... au venit două-trei vrăbii; dar pisica moțăia nepăsătoare... Și cum ședeau așa alături nemișcați, deodată a simțit Niculăiță că din părul auriu al Salomiei și din sânul ei de fecioară de șaisprezece ani se răspândea un miros de busuioc și de sulfină, mai ademenitor și mai dulce decât toate florile pe care le-ncresta el, decât toate gângăniile a căror cunoaștere îl ispitesc; și, îmbătat de fericire, a întins mâna dreaptă și a cuprins-o de mijloc... Dar Salomia, care, pe când se uita la pisică, se gândea la deșteptăciunea și la puterea lui Petrică a lui Stan Pașalan, și-a întors capul mirată, a început să râdă și desprinzându-se:

– Zi, d-aia m-ai chemat, Niculăiță Minciună! și a fugit zglobie acasă.

După ziua aceasta i-a lucrat el donicioara, înflorind-o cu fierul roșu, care ardea ca zâmbetul ei necredincios și batjocoritor... Salomia i-a dat și ea niște bete – bete ca toate betele; dar lui Niculăiță i s-a părut că altele asemenea nu mai sunt pe lume...

*

A plecat Niculăiță la oraș, cu căruța cu lemne. Că s-a gândit neica Andrei că tot îi stau boii degeaba acum la începutul lui octombrie... Ce brumă de porumb a făcut, l-a cărat, prunele asemenea; de arat nu era chip, până nu s-o îndura Dumnezeu să dea o bură de ploaie, că era pământul cremene...

A cumpărat omul de la domnul Frim, din pădurea care o taie, trei stâneni de lemne: când și când să-ncarce căruța cu cât or putea duce boii – și ori să se ducă el la târg, ori să măie pe Niculăiță, să le vândă cu ceva câștig. Au încărcat amândoi de aseară mai bine de un sfert de stânen, l-au legat regulat cu lanțul să nu pice și, când mai erau două ceasuri până la ziuă, și-a îmbrăcat Niculăiță cojocul; maică-sa i-a strigat de la vatră: „Încheie-te la piept, că e frig“; tat-su i-a adus aminte pentru a patra oară: „Să nu le dai din unsprezece lei nicio para mai jos – și fii cu ochii în patru să nu te înșele vreunul, că tu ești cam tutuit!“ ...

Era întuneric beznă; dar Niculăiță nu știa ce e frica, nici urâtul. Pe tot drumul, treisprezece kilometri, mai mult în căruță, sus pe lemne a stat, fluierând încet, cu ochii la stelele grozav de strălucitoare în această noapte limpede de răcoarea toamnei. Îi erau dragi lui